

ЛІНГВОМЕНТАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН «СЛОВО – МОВА» У ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Стецик М. С.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті комплексно, у вимірах сучасної лінгвокультурології осмислено особливості вербалізації знакових архетипів **слово, мова** в поетичних контекстах Ліни Костенко, що об'єднують синонімічні лексеми універсальних художніх образів, репрезентуючи поняття ідеальної сфери – мислення, аксіологічних інтенцій, сакральності, софійності. Зроблено особливий акцент на їхній іманентній націєвірній та націєзахисній природі («слово», «мова» як найбільш органічні репрезентанти національного духу, матеріалізована форма причетності до рідного народу та вербалізовані обереги). Ідеальну семантику актуалізовано передусім через чуттєві ознаки, лексеми з предметним значенням або ж тропейні сполуки, здебільшого оказіональні. Проте підвищує свій «градус експресії» вона у складі довершених афористичних мінідискурсів, що вже стали або потенційно є прецедентними. У багатьох поетичних контекстах простежено зближення лінгвокультури «слово» з поетичною творчістю; у вираження предикатами «сіяти», «зростати» актуалізує зв'язок з біблійними претекстами, головно зі знаменитими притчами Ісуса Христа.

Перманентний пошук сакрального, неповторного («потреба слова як молитви») постає як опозиція до псеводемократичної біологізації людини, руйнування тонких структур душі: десакралізація слова інспірує тотальну деструкцію душі. Останнє породжує каскади вишукано-іронічних художніх рефлексій. Зазначено, що цей мотив у мовотворчості Ліни Костенко наскрізний.

Ілюстративний матеріал наукової студії дібрано з поетичних збірок, історичних романів у віршах «Маруся Чурай», «Берестечко» та роману «Записки українського самашедшого».

Зроблено узагальнення, що архетипний синкретичний образ «слово – мова» в системі авторського мовомислення Ліни Костенко постає як історично, культурно, ментально та особистісно зумовлений лінгвофеномен з актуалізованими націєвірними, націєзахисними та самототожними первнями.

Ключові слова: мовотворчість, архетип, образ, лінгвопоетика, семантика, сема, лінгвофеномен, афоризм, троп, сакральне, експлікація, інтенція.

*Stetsyk M. S. Linguamental phenomenon word – language in Lina Kostenko's literary world. In the article we comprehensively, in the dimensions of modern linguoculturology, consider the peculiarities of verbalization of symbolic archetypes of **word – language** in Lina Kostenko's poetic contexts that combine synonymous lexemes of universal literary images, representing the concept of ideal sphere – thinking, axiological intentions, sacredness. Special emphasis is made on their immanent nation-building and nation-protective nature (**word, language** as the most organic representatives of the national spirit, materialized form of belonging to the native people and verbalized talismans). Ideal semantics is actualized through sensory features, lexemes with object meaning or trope combinations, mostly occasional. However, its “degree of expression” increases within complete aphoristic minidiscourses that have already become or are potentially precedent. In many poetic contexts, we trace the convergence of linguocultureme “**word**” with poetry writing. The expressiveness of the predicates “to sow”, “to grow” actualizes the connection with biblical pretexts, mainly with Jesus Christ's famous parables.*

A permanent search for the sacred, the unique (“the need for the word as a prayer”) appears as an opposition to the pseudo-democratic biologization of a person, a destruction of the subtle structures of the soul: the desacralization of the word inspires total destruction of the soul. The latter generates cascades of exquisitely ironic literary reflections. It is noted that this motif is prevalent in Lina Kostenko's linguistic creative work.

The illustrative material for the research was selected from poetry collections, historical novels in the poems “Marusya Churai”, “Berestechko” and the novel “Zapysky ukrayinskoho samashedshoho” (“Notes by a Ukrainian Loony”).

*It is generalized that the archetypical syncretic image of **word – language** in the system of author's linguistic thinking of Lina Kostenko appears as a historically, culturally, mentally and personally conditioned linguophenomenon with actualized nation-building, nation-protecting and self-identifying semantic components.*

Key words: linguistic creative work, archetype, image, linguopoetics, semantics, seme, linguophenomenon, aphorism, trope, sacred, explication, intention.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. В українській літературі не так уже й багато митців, у яких **СЛОВО (ЛОГОС)** – найбільш суттєвий експлікант внутрішнього Я, духовно відрефлексована форма іманентної причетності й особистісної співпричетності до рідного народу, до світу, до людства, до Творця,

об'єкт постійних роздумів над його (Слова) феноменом. У вітчизняному письменстві після Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка це, звісно, Ліна Костенко. Слово мисткині, що цьогоріч відсвяткувала високолітній ювілей, стало невід'ємною частиною історії України, її культури, персоналітету та постійного драматичного вибору в без-

славні періоди стагнаційних міжчась, коли трагічно хиталися вічні терези на українських роздоріжжях, бездоріжжях та ментальних манівцях. Його чекали завжди, за ним звіряли людську й національну гідність, воно було й залишається подією.

Свою величну й символічну Державу Слова Ліна Костенко почала творити тоді, коли навіть мовчати було небезпечно. І від самого початку це був, як зазначає Д. Дроздовський, «не лише вияв потужного, виверженого з вулканічною силою духу, що належить до субстанцій стихійних і величних» [4, 291]. Це був також непідробний духовний аристократизм, омовлене глобальне культурне й культурологічне світовідчуття, «дар раціональної організації поетичної матерії, що дається Поетові з вищих емпіреїв і належить до природної складової стилю життя і способу власної інтерпретації чи відчуття, переживання світу» [Там само].

«У внутрішньому світі поета, явленому словом, завжди є не лише етично значуще, а й психологічно резонансне», – резонує Іван Дзюба в роздумах над збіркою Ліни Костенко «Неповторність» [3, 51]. «Біль єдиної зброї» (**СЛОВА – МОВИ**) без зайвих емотивно-експресивних спецефектів та традиційної української перечуленості стає інтенційною «вольтовою дугою», що злітовує етично вагоме, особистісно чутливе та ментально доленосне. Пошуки того Слова, яке «Тарас коло людей поставив на сторожі», драматичне одкровення, що «нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм відбирає мову», світоглядно засадниче «лиш народи, явлені у слові, достойно жити можуть на землі» – усі ці та інші вічні мотиви на теми мови і слова «обрастають тонкими варіаціями в безлічі іскрометних контактів із течією сучасного життя» [3, 51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвокультурема «мова – слово» (ЛОГОС) має глибокі фольклорні та художньо-літературні традиції у свідомості носіїв мови, рівно ж і впливає на поетичну практику. Методологічним путівником у розрізі нашої теми слугує словник С. Аверинцева [С.-Л.], а також міркування відомих філософів (вони – в основній текстовій частині статті). Також спираємося на ґрунтовні теоретичні напрацювання та інтерпретаційну практику Н. Мех [8]. Концептуально-функційна рецепція та лінгвостилістичний аналіз лексем **мова**, **слово** дає змогу простежити тенденції формування й трансформації поетичної семантики і фразеології, установити зв'язок між загальномовним (узуальним) та ідіолектним (оказіональним) словником, дійти висновків лінгвофілософського характеру. Максимально використовуємо літературно-критичний та культурологічно-філософський доробок І. Дзюби: ідеться і про «гаємницю початку, що виникає зі Словом» (своєрідний код доступу до лінгвофеноменів ЛОГОСУ) [3], і про знамениту монографію «Є поети для епох» (увійшла до видання «Гармонія крізь тугу дисонансів) з блискучими інтерпретаційними есеями, присвяченими окремим збіркам, текстам, мікроконтекстам, образам Ліни Костенко [3]. Слово Ліни Костенко в координатах пам'яті і часу стало об'єктом дослідницької уваги Г. Жуковської [6]. Залишаються актуальними

й рефлексії над «словом» В. Брюховецького як домінантним образом у системі авторського мовомислення [1]. Частково проблему функціонування знакового слова-образу в лінгвопоетичному аспекті заторкували С. Єрмоленко [5], В. Калашник і Л. Савченко [7], а також автор статті (у попередніх наукових студіях лінгвофеномен «слово» осмислено на рівні лексико-семантичного поля та з поглибленим осягненням його молитовно-сакрального виміру [11; 12]).

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті – дослідити архетипний синкретичний образ «**слово – мова**» в художніх контекстах Ліни Костенко як історично, ментально та особистісно зумовлений лінгвоментальний феномен, а також акцентувати на його іманентній націєвірній природі, софійності, духовності, сакральності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо розглядати **СЛОВО** крізь призму історії людства, то його найчастіше пов'язували із сакральними виявами духу, ототожнювали з **ЛОГОСОМ**. В. фон Гумбольдт уважав, що слово не можна зрівняти ні з чим, окрім духу, саме з духом воно підноситься до божественного первня. Слово – першокреатив Світу, – узагальнює І. Дзюба, – «той першовибух, творчий акт, з якого все почалося і в якому (Слові) все запрограмоване (Світ як текст?)» [2, 157]. Сучасник Тараса Шевченка М. Максимович писав, що через посередництво слова осягаємо Того, Хто дав нам Слово разом із життям і світлом. Г.-І. Гадамер наголошував, що рідне слово вміщує для кожного елемент зв'язку зі споконвічною батьківщиною [9, 3]. Інваріантна структура слова передається з епохи в епоху, від однієї людини до іншої, тобто відбувається спілкування на рівні хронотопу історії [Докл. про це див.: 6, 73]. Слово єднає людину з глибинами буття в естетичному, історичному, етнокультурному вимірах. Слово постає як носій софійності, як реальний духотвірний первень у людських спільнотах – і на цьому головно зосереджувалася філософія ХХ сторіччя. На думку О. Пахльовської, «профетичне Слово сплавлює минуле з майбутнім у континуум людського існування, у вольтову дугу Часу, яка переплавлює «безславне сьогодні», даючи змогу людині стати «прямим проломом пам'яті в безмежність», збагнути свою органічну причетність до космічного Буття» [Цит. за: 6, 45].

Прикметно, чи не всі роздуми про слово (і над словом) в Ліни Костенко вербалізовані в довершених афористичних формулах (максимах, сентенціях, віртуозних гномах, парадоксах, хіазмах): *душа тисячоліть шукає себе в слові* (1, 442); *лиш народи, явлені у Слові, / достойно жити можуть на землі* (2, 94); *бо тільки Слово – пам'яті спасенність* (2, 440); *як невимовне віршами не скажеш, / чи не німою зробиться душа* (1, 31); *ви будете без слова стоячі, як вода* (1, 408). Зворушливим експлікантом ментального світовідчуття постає крилатий вислів мисткині – «*Я скучила за дивним зойком слова мого народу гілочка тернова*». У поезії «Біль єдиної зброї» (з епіграфом Лесі Українки) архетипна символема увиразнюється атрибутами **трагічна** й **безсмертна**. Слова-образи **трагічна мова**

і безсмертна мова в художньому мовомисленні вже стали класичними й у «Новому словнику епітетів української мови» репрезентують семантичну рубрику *Українська мова* [НСЕУМ, 231]. С. Єрмоленко переконана, що ця високохудожня громадянська поезія особливо актуальна, позаяк уже вкотре розігрується мовна карта поділу України, ставиться під загрозу її державний статус, а труну «не тільки вороги, а й діти власні тешиуть» [5, 6]. У наш час, коли триває криваве протистояння на Сході України, вельми чутливим для притомного українського суспільства є біль поетеси за те **Українське Слово**, дух якого «не став приниженим і плюсклим, хоч слала доля чорні килими» (1, 161).

«Слово, мова, як і мистецтво, володіють незбагненим феноменом – здатністю породжувати нескінченність сенсів, розгортати безконечну смислову перспективу й можливості щоразу нового прочитання» [11, 364]. Оптимальними виразниками виступають самі концептуальні лексеми «мова – слово» та їхнє контекстне оточення: *Так захотілося простору / і щоб ніяких травм. / І чогось такого простого / як проростання трав. / І чогось такого дивного, / як музика / без блазенств. / І слова / хоча б єдиного! / що має безсмертний сенс* (4, 195). Актуалізація стрижневих сем «рідкісність», «дорогоцінність» надає міні-дискурсам витонченості, афористичності: *Душа моя обпалена, / і як ти ще жива? / Шукаєш, мов копални, – / слова, слова, слова! / Оголеними нервами / угадуєш словам / нестачу мікрвольта / і зайвий міліграм; / У легкості вітрила, / у попелі згорань / ти знаєш слово-брилу / і слово-філігрань* (1, 194); *Хтось ними плакав, мучився, болів, / із них почав і ними ж і завершив. / Людей мільярди, і мільярди слів, / а ти їх маєш вимовити вперше!* (1, 138).

У поетичних контекстах простежуємо зближення лінгвокультурами «слово» з поетичною творчістю. Читач (реципієнт) немовби проникає в художню робітню мисткині і має змогу споглядати таїну народження слова, ба навіть містичний момент дословесної екзистенції: *Ідесь в ті дні, несміло, випадково, / хоч я вже й пісню склала не одну, / печаль моя торкнула вперше / с л о в о, / як той кобзар торкав свою струну* (3, 99); *Ще дивен дим, і хата ще казкова, / і ще ніяк нічого ще не звуть. / І хмари, не прив'язані до слова, / а просто так – пливають собі й пливають. // І світить сонце оком загадковим. / Ще слів нема. Поезія вже є* (1, 28). Сакраментальне ж Слово, що стає пересіченими словами, втрачає свою глибинну онтологічну сутність: *Бо все так гарно, так драйвово, / болить з похмілля голова. / В тенетах борсається слово, – / то вже не Слово, а слова* (5, 43). Бачимо майстерну гру сенсами на осі сакральне / профанне.

До речі, сакральність – це не конче безпосередня належність до сфери релігійних таїнств. У цьому властивому значенні, зауважує І. Дзюба, «відбіг від сакральності, її формалізація особливо очевидні – з огляду на вигасання релігійних почувань у християнському світі та загрозову політизацію їх у світі мусульманському» [2, 155]. Сакральність – це влада Слова над людиною як сила позаіндивідуальна й надраціональна, світовпорядкувальна, це дар богів, космічних енергій, це прерогатива великих поетів.

Потреба слова як молитви в Ліни Костенко стає наскрізною духовною віссю творчості, радикальним запереченням профанної мови й раціонально-прагматичної світоречення: душа передусім *шукає слів, як молитов* (1, 284). У трансцендентному вимірі для поетки *усе святе, усе неповториме, усе чекає невимовних слів* (1, 390). Пошук сакрального, неповторного – це духовна протипага омертвінню тонких структур душі, породжених псевдодемократичною деієрархізацією цінностей та біологізацією людини, коли вище зводиться до нижчого як спосіб пояснення першого. У *«руйновищах постмодерну, де лепсько лише кажанам»* (Л. Костенко) таке профанування й вульгаризація суті слова цілком санкціоновані художніми, так би мовити, псевдозавданнями. Гуманітарні наслідки десакралізації слова, на жаль, драматично передбачувані: часткова або тотальна деструкція душі.

Поетичне слово Ліни Костенко імпліцитно пов'язується зі Словом Творця, пронизує (прошиває) все суще, як в Одкровенні від Івана. Разом з імплікованими частотними семами 'рідна мова, ознака нації', 'поетична словесна творчість', 'засіб творчої експлікації', сема 'пророцтво' доповнює (ба навіть вивершує) парадигму індивідуально-духовного самовираження крізь національну призму: *ТА ПРИЙДЕ ЧАС, ЯК ПЕРЕД БОГОМ СВДЧУ, / це буде Слово, більше за слова. / Але чи й справді ми німі для світу, / чи, може, трохи світ недочува?* (2, 120).

У лексикосемантичному полі «мова – слово» на підставі зв'язків з предикатними поняттями «сіяти», «рости», «колоситися» увиразнюються компоненти «зерно», «сіяння», актуалізуються біблійні претексти, головню євангельські притчі Ісуса Христа. Для Ліни **слово** – не лише абстрактна духовна пожива, це національний хліб насущний, запорака виживання народу: *Слова росли із ґрунту, мов жита. / Добірним зерном колосилась мова. / Вона як хліб. Вона мені свята. / І кров'ю предків тяжко пурпурова* (1, 161). Рідне слово ототожнюється з такими життєво необхідними й святими речами, як **земля, поле, жито, хліб, кров предків**. Таке приземлення (заземлення) слова увиразнює, попри позірну парадоксальність, його духовний, сакральний вимір, а також його занурення в ментальні культурні праглибини: мова органічно «зжилася з тугою чайною». Остання строфа програмної поезії – філософськи проникливий та емоційно вибуховий образ рідної землі, що не мислиться поза рідним словом, його захисною аурую: *Шматок землі, ти звешся Україною. / Ти був до нас. / Ти будеш після нас. / Мій предковичний, / мій умитий росами, / космічний, вічний, / зоряний, барвінковий...* (1, 162).

У багатьох, навіть найновіших, лексикографічних джерелах не зафіксовано такого диференційного семантичного компонента лінгвокультурами «слово», як **характерна ознака народу, його рідна мова**. Важко сказати, чи це прикрий недогляд, недбалість або неуважність укладачів, чи все-таки упередженість, свідоме нехтування. Не експліковано згаданої семантики і в словнику-довіднику В. Жайворонка «Знаки української етнокультури» [ЗУЕК, 551–552]. Лише в найновішому «Словнику символів

культури України» актуалізовано ментально значущі семи: «Слово – символ Бога, Логоса; Енергії Космосу; інструмента, який передає людям знання про всесвіт, закони матерії, світові константи; програми збереження людиною гармонії з Космосом; символ Великої Таїни; Всього; першопочатку, першоджерела; світла, знань; добра; краси; мелодійності; материнської мови; гігантського акумулятора інформації; досвіду; мудрості, духовності; етнічної самосвідомості; Вічності; Безмежності; **духовного оберіга української нації**; Магічної Чарівної сили, здатної як на Добро, так і на Зло; символ пророцтва; клятви» [ССКУ, 757].

У випадках okazionalного слововживання згадані семи часто домінують. Є вони стрижневими й у мовотворчості Л. Костенко. У численних її поезіях та історичних романах передовсім утверджується думка про націезахисну роль слова («Страшні слова, коли вони мовчать», «Вирлооке сонце», «Альтернатива барикад», «Літо 1963 року», «Заворожи мені, волхве!», «Поезія згубила камертон», «Великі поети не вміють писати віршів» та ін.). Справжній поет, зауважує В. Брюховецький, завжди поділяє долю своїх співвітчизників, є правдивим інструментом, у «якому плачуть сні його народу» [Докл. про це див: 1]. Прикметно, що Ліна Костенко, заторкуючи проблему збереження історичної пам'яті та рідної мови, вдається до текстів, які тематично не пов'язані з українською історією. Гідним для наслідування, на думку мисткині, є подвиг вірмен, які, рятуючись від ворогів, покинули рідну землю, але зуміли зберегти мову й тому залишилися народом. Не можна допустити зникнення мови, бо тоді станеться те, що з південноіндійським племям Тода, молодь якого «без акценту вже розмовляє мовою заброд». Для героїні «Циганської музи» потреба рідного слова не менш природна, етнозахисна.

Архетипні виміри лінгвокультури «слово» в мовотворчості Ліни Костенко інспіровані драматичними віхами історії, коли століттями національна мова була позбавлена державного права на існування, її насильно кидали на прокрустове ложе утисків, принижень, заборон. У такій ситуації, зазначає Г. Жуковська, слово «стає зброєю, одвічне прагнення до самостійності супроводжується прагненням побудови держави духовної – «держави слова». Слову в цій боротьбі відводиться роль духовного меча» [6, 74]. Мисткиня творчо розвиває у душі Лесі Українки та Олександра Олеся символічну паралель «слово – зброя»: *А слово – струм. / А слово – зброя. / А віще слово – вічове. / Душа, зруйнована, як Троя, / своїх убивць переживе* (1, 542); *О, той не стане політикувати / і під мечем не всидить, як Дамокл. / Той буде сам мечі собі кувати. / Не старчить сталі – викує з думок* (2, 44). У поемі «Зоряний інтеграл», що увійшла до вже готової до друку й розсипаної за велінням з партійних кабінетів збірки «Княжа гора», Ліна Костенко зболено запитує: *Все називається Україною – / Універмаг, ресторан, фабрика... / І тільки мова чужа у власному домі / ...а де ж те Слово, що його Тарас / коло людей поставив на сторожі?* (1, 156).

Слово, мова для Ліни – це той наріжний філософський камінь, на якому постають каскади історичних та духовних рефлексій. Мисткиня безкомп-

ромісна й критична, коли йдеться про вічні цінності, вона звинувачує демагогів, з вини яких умирала й досі умирає «мати поезії її народу». Роман «Записки українського самашедшого» – це гірка правда про справжній стан національного (безнаціонального?) буття в умовах «вдекорованої незалежності», де мова перебрала на себе той самий діагноз, що й нація, переживає ті ж виклики: *Мова. Віками дискримінована мова. Колоніальне становище* (6, 256); *Мова – це один із визначальних кодів інтелектуального життя нації, а він ушкоджений. Не існує механізмів захисту своєї культури у власній державі* (6, 116). Ліна Костенко вибудовує декілька ліній глибинного й водночас украй актуального політико-філософського осмислення мовної проблеми. Потужно артикульовані афористичні роздуми з'являються на багатьох сторінках роману: *У всіх країнах мови як мови, інструмент спілкування, а у нас це фактор відчуження. Глуха ворожість оточує нашу мову, навіть тепер, у нашій власній державі. Ми вже як нацменшина, кожне мурло може тебе образити* (6, 22–23); *Слово знецінилось. Мова втрачає пульс* (6, 105). Про який «пульс» ідеться? Про тих останніх письменників-Атлантів, які гідно тримають статус незаплямованої, шляхетної літератури, чи, можливо, про націю? Мова – це геном, на якому записані історія та культура народу, відтворені всі тонкощі антропологічної рецепції. Як своєрідний синтез, носій усього, що глибинно й органічно національне, вона фокусує ментальність народу. Це – запорука його духовного та історичного виживання. Але... *Нашу мову заносять піски духовних пустель. Нема України в душах* (6, 222). Ставлення до рідної мови – це лакмус на цивілізаційну спроможність етносу, позаяк народ, який зрікається свого основного духовного коду, приречений на історичне небуття. У збірці «Мадонна Перехресть» ця тривога драматично артикулюється: *Ні честі, ні мови, ні згоди, / самі лише смутки і пні. / Коханий мій рідний народе, / ти збудешия врешті чи ні?!* (5, 35).

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Лінгвокультура «мова – слово» в поетичних контекстах Ліни Костенко об'єднує взаємозамінні лексеми універсальних поетичних образів, експлікує поняття ідеальної сфери – мислення, надсвідомого, ціннісних інтенцій – та реалізується в словниковій, контекстуальній й okazionalній семантиці досліджуваних лексичних одиниць, увиразнюючись в довершених афористичних мінідискурсах. Ідеальне пізнається за посередництва конкретних чуттєвих ознак, хоча знаковий образ і не втрачає своєї трансцендентної буттєвості і виступає як своєрідна опозиція до операційності.

Ліна Костенко акцентувала на духовно-онтологічних, аксіологічних й сакральних аспектах лінгвофеноменів «мова – слово» тоді, коли панувала «монополія на істину», а «не класти лжу на струни» було вельми небезпечно. Однак закони поступу нації і людства не підвладні вождям і режимам. Саме художня інтерпретація феноменів «мова – слово» опинилася на вістрі пошуків літератури. Ліна Костенко засвідчує це і своїм абсолютним ментальним нонконформізмом, і своєю довершеною мовно-

художньою практикою істинної берегині «глаголів вічного життя». Мова, слово, література у своєму синтезі й філософському синкретизмі постають «високовольтною лінією духу» і зможуть захистити гуманітарну ауру нації, що опинилася на геополітичному й гуманітарному цивілізаційному розламі.

У перспективі маємо на меті різноаспектно (на структурно-семантичному, функціональному й концептуальному рівнях) дослідити лексеми **думка, дума, пісня, поезія**, що органічно продовжують лексико-семантичний ряд «мова – слово» у поетичному мовленні Ліни Костенко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюховецький В. С. Ліна Костенко : Нарис творчості. Київ : Дніпро, 1990. 262 с.
2. Дзюба І. У літературі й навколо: З боргів давніх і новонабуваних. Київ : Либідь, 2016. 424 с.
3. Дзюба І. «Гармонія крізь тугу дисонансів...» / Іван Дзюба, Ліна Костенко, Оксана Пахльовська. Київ : Либідь, 2016. 584 с.
4. Дроздовський Д. Хвилі часу. *Ліна Костенко. Річка Геракліта : Поезії*. Київ : Либідь, 2011. С. 280–321.
5. Єрмоленко С. Висока естетика поетичного слова Ліни Костенко. *Культура слова*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Вип. 73. С. 6–15.
6. Жуковська Г. «Усе іде, але не все минає...». Пам'ять і час у творчості Ліни Костенко : монографія. Київ : Книга, 2010. 188 с.
7. Калашник В., Савченко Л. Мовно-естетичні знаки *душа – печаль – слово* у поетичному світі Ліни Костенко. *Культура слова*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Вип. 73. С. 16–22.
8. Мех Н. Лінгвокультурологема ЛОГОС: когнітивний, прагматичний, функціонально-стилістичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наукового ступ. доктора філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 35 с.
9. Мова – це теж Батьківщина / упор. Н. Николин. Львів : Свічадо, 2009. 80 с.
10. Снозик І. Ліна Костенко: «Література – це високовольтна лінія духу». *Літературна Україна*. 2011. 6 жовтня. С. 4.
11. Стецик М. С. «...Я тільки у слові жила» (вербалізація концепту *слово – мова* в поетичній творчості Ліни Костенко). *Рідне слово в етнокультурному вимірі: матеріали третьої Міжнародної науково-практичної конференції* / упор. М. Федурко, В. Котович, Г. Філь. Дрогобич : Посвіт, 2011. С. 360–375.
12. Стецик М. С. «...Душа шукає слів, як молитов» (Сакральне на площинах художніх текстів Ліни Костенко). *Парадигма Sakrum & profanum у літературі та культурі* : зб. наук. праць. Дрогобич, 2011. Вип. 5. С. 24–32.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

- С.-Л. – Аверинцев С. С. Софія – Логос : Словник. Київ : Дух і літера, 1999. 458 с.
- ЕССКУ – Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
- ЗУЕК – Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006, 703 с.
- НСЕУМ – Єрмоленко С. Я., Єрмоленко В. І., Бибик С. П. Новий словник епітетів української мови. Київ : Грамота, 2012. 488 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Костенко Л. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. 559 с.
2. Костенко Л. Берестечко : Історичний роман. Київ : Укр. письменник, 1999. 157 с.
3. Костенко Л. Маруся Чурай. *Клочок Г. Історичний роман Л. Костенко «Маруся Чурай»* : навч. посібник-хрестоматія. Кіровоград : Степова Еллада, 1999. С. 7–154.
4. Костенко Л. Річка Геракліта / упоряд. та передм. О. Пахльовської; післямова Д. Дроздовського; худож. С. Якутович. Київ : Либідь, 2011. 336 с.
5. Костенко Л. Мадонна Перехресть. Київ : Либідь, 2011. 112 с.
6. Костенко Л. Записки українського самашедшого. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. 416 с.

REFERENCES

1. Briukhovetskyi, V. S. (1990). Lina Kostenko: Narys tvorchosti [Lina Kostenko: Essay of creativity]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
2. Dziuba, I. (2016). U literaturi y navkolo: Z borhiv davnikh i novonabuvanykh [In literature and around: From debts old and]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
3. Dziuba, I. (2016). «Harmoniia kriz tuhu dysonansiv...» / Ivan Dziuba, Lina Kostenko, Oksana Pakhlovska. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Drozdovskyi, D. (2011). Khvyli chasu [Waves of time]. *Lina Kostenko. Rychka Heraklita: Poezii*. Kyiv: Lybid, 280–321 [in Ukrainian].
5. Iermolenko, S. (2010). Vysoka estetyka poetychnoho slova Liny Kostenko [High aesthetics of Lina Kostenko's poetic word]. *Kultura slova*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 73, 6–15 [in Ukrainian].
6. Zhukovska, H. (2010). «Use ide, ale ne vse mynaie...». Pamiat i chas u tvorchosti Liny Kostenko [«Use ide, ale ne vse mynaie...» Memory and time in Lina Kostenko's literary works]. Kyiv: Knyha [in Ukrainian].
7. Kalashnyk, V., Savchenko, L. (2010). Movno-estetychni znaky **dusha – pechal – slovo** u poetychnomu sviti Liny Kostenko [Lingual and aesthetic signs **dusha – pechal – slovo** in Lina Kostenko's poetic world]. *Kultura slova*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 73, 16–22 [in Ukrainian].

8. Mekh, N. (2009). Linhvokulturolohema LOHOS: kohnityvnyi, prahmatychnyi, funktsionalno-stylistychnyi aspekty [Linguoculturologema LOGOS: cognitive, pragmatic, functional and stylistic aspects]. (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Kyiv [in Ukrainian].

9. Mova – tse tezh Batkivshchyna [Language is Homeland too] / upor. N. Nykolyn. Lviv: Svichado, 2009 [in Ukrainian].

10. Snozyk, I. (2011). Lina Kostenko: «Literatura – tse vysokovoltna liniia dukhu». *Literaturna Ukraina*. 6 zhovtnia, 4 [in Ukrainian].

11. Stetsyk, M. S. (2011). «...Ia tilky u slovi zhyla» (verbalizatsiia kontseptu slovo – mova v poetychnii tvorchoosti Liny Kostenko) [«...Ia tilky u slovi zhyla» (verbalization of the concept word - language in Lina Kostenko's poetry)]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri*. Materialy tretoi Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii / upor. M. Fedurko, V. Kotovych, H. Fil. Drohobych: Posvit, 360–375 [in Ukrainian].

12. Stetsyk, M. S. (2011). «...Dusha shukaie sliv, yak molytov» (Sakralne na ploshchynakh khudozhnikh tekstiv Liny Kostenko) [«...Dusha shukaie sliv, yak molytov» The sacred in Lina Kostenko's literary works]. *Paradyhma Sakrum & profanum u literaturi ta kulturi*: zb. nauk. prats. Drohobych, 5, 24–32 [in Ukrainian].

DICTIONARIES

ESSKU – Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of symbols of Ukrainian culture] / za zah. red. V. P. Kotsura, O. I. Potapenko, V. V. Kuibidy. 5-e vyd. Korsun-Shevchenkivskiy: FOP Havryshenko V. M., 2015. 912 s.

NSEUM – Yermolenko, S. Ya., Yermolenko, V. I., Bybyk, S. P. (2012). Novyi slovnyk epitetiv ukrainskoi movy [New dictionary of epithets of the Ukrainian language]. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].

S.-L. – Averyntsev S. S. Sofiia – Lohos [Sofia – Logos]: Slovnyk. Kyiv: Dukh i litera, 1999. 458 s.

ZUEK – Zhaivoronok V. V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury [Tokens of Ukrainian ethnoculture]: Slovnyk-dovidnyk. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Kostenko, L. (1989). Vybrane [Selected writings]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].

2. Kostenko, L. (1999). Berestechko [Berestechko]. Kyiv: Ukr. Pysmennyk [in Ukrainian].

3. Kostenko, L. (1999). Marusia Churai [Marusya Churai]. *Klochek H. Istorychnyi roman L. Kostenko «Marusia Churai»: navch. posibnyk-khrestomatiia*. Kirovohrad: Stepova Ellada, 7–154 [in Ukrainian].

4. Kostenko, L. (2011). Richka Heraklita [The river of Heraclitus] / uporiad. ta peredm. O. Pakhlovskoi; pisliamova D. Drozdovskoho; khudozh. S. Yakutovych. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

5. Kostenko, L. (2011). Madonna Perekhrest [Madonna perekhrest']. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

6. Kostenko, L. (2012). Zapytsky ukrainskoho samashedshoho. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].